

Une mort très douce, Simone de Beauvoir
Editions Gallimard, Parijs, 1964
ISBN: 9782072497926

tekst: prof. dr. Ad Kaptein
beeld: Editions Gallimard

45

medische oncologie
juni 2020

helende woorden

Existentieel

Studenten filosofie en ethiek lezen *Een zachte dood* van Simone de Beauvoir (1908-1986) als dé roman waarin het existentialisme maximaal is verbeeld. Mede geïnspireerd door haar levensgezel Jean-Paul Sartre, pepert de schrijfster van het boek het de lezer in: je kunt alleen zelf zin aan je bestaan geven en je bent volledig verantwoordelijk voor dat bestaan. Ook bij ziekte. Studenten geneeskunde lezen in het boek over artsen en verpleegkundigen die hun medische verantwoordelijkheid zwaar voelen.¹ In het boek wordt gefilosofeerd over leven en dood, over een vrouw die gaat overlijden en met wie niet over haar diagnose en prognose wordt gesproken. Het verhaal over de patiënte, geschreven door haar dochter, heeft een zachte titel, maar de hoofdrolspelers worden meedogenloos helder op papier gezet.

Het verhaal van *Een zachte dood* is oncologen wel vertrouwd. Een vrouw (de moeder van de auteur) van 77 jaar oud valt in de badkamer en breekt haar heup. De orthopedisch chirurg repareert de heup en vermoedt meer dan een gebroken bot. De diagnose darmkanker valt, de internisten en oncologen achten verdere actieve behandeling niet zinvol en na enige weken overlijdt de patiënte. Aanvankelijk komen de artsen er weinig fraai van af: 'Dokter J., professor B., dokter T.: tot in de puntjes verzorgd, schoon en fris, geurend naar lotion, bogen zij zich heel uit de hoogte over de enigszins schichtige oude vrouw met haar ongekamde haar'. De dochter van de patiënte verzet zich tegen het paternalisme van de artsen: 'Wat voor recht had B. om tegen me te zeggen "ze kan haar leventje gewoon weer hervatten"?' De medische handelingen worden voortgezet, maagsondes worden noodzakelijk, chirurgie toont gemetastaseerde darmkanker, maar aan de patiënte wordt verteld dat ze een buikvliesontsteking heeft. De auteur-dochter probeert nog 'Waar is het goed voor, om moeder te kwellen?'. De dokter: 'Ik doe wat ik moet doen [...] ik haal haar terug uit de dood'. Een verpleegkundige laat zich ontvallen 'Laat haar niet opereren!'.

De Beauvoir observeert het medisch bedrijf en vergeet niet om ook haar eigen opvoedingsgeschiedenis, met daarin de rol van

haar moeder, te beschrijven. Die moeder is nu geworden tot iemand 'in wie ik voor het eerst een lijk in wording ontdekte'. De auteur ziet in haar ook 'provinciale fatsoensnormen en de moraal van de nonnenschool in een lichtgeraakt en rancuneus iemand'. Een zoetsappige beschrijving van de laatste weken van een moeder, gezien door de ogen van een dochter, is *Een zachte dood* niet. 'Ouders begrijpen hun kinderen niet, maar dat is omgekeerd ook zo ...', schrijft De Beauvoir en laat zo de existentiële eenzaamheid van mensen zien. In haar waardering voor de artsen en verpleegkundigen wordt die ambivalentie ook duidelijk. De patiënte overlijdt, wanneer de uitgeputte dochter een nacht thuis rust. Artsen, verpleegkundigen en dochter zijn het er uiteindelijk over eens dat de moeder een zachte dood sterft.²

Het paternalisme dat De Beauvoir in de jaren 60 van de vorige eeuw observeert, lijkt vrijwel onzichtbaar in de medische zorg voor mensen met kanker anno 2020. *Een zachte dood* blijft inspireren: het existentialisme is voor studenten filosofie en ethiek en studenten geneeskunde niet meer een actueel levensgevoel. Zingeving en verantwoordelijkheid bij ziek-zijn en lijden blijven springlevend en vragen om antwoorden.³ ←

De referenties zijn te raadplegen in de onlineversie van dit artikel op www.medischeoncologie.nl.

beeld: Keith Peñre

Prof. dr. A.A. Kaptein is emeritus hoogleraar Medische psychologie. In deze column belicht hij romans die ingaan op thema's als zingeving bij kanker, inpassen van kanker in het bestaan, therapie(on)trouw, levensstijl, zelfmanagement, kanker een plaats geven in een sociaal systeem en kwaliteit van leven. Dergelijke romans kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt als bibliotherapie of laten mogelijkheden voor *expressive writing* zien.